

УДК 336.71

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.25-52>

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ АТ «МЕГАБАНК»

ASSESSMENT OF THE EFFICIENCY OF THE USE OF RESOURCES OF JSC "MEGABANK"

Гнип Н.О.

кандидат економічних наук,
ст. викладач фінансів, банківської справи та страхування,
Харківський навчально-науковий інститут
Університету банківської справи

Мінюкова Є.Р.

студент,
Харківський навчально-науковий інститут
Університету банківської справи

Нур Наталія

Candidate of Economic Sciences,
Art. teacher, Department of Finance, Banking and Insurance,
Kharkiv Educational and Scientific Institute
of the State Higher Education Institution "Banking University"

Minukova Eugenia

Student,
Kharkiv Educational and Scientific Institute
of the State Higher Education Institution "Banking University"

У сучасних економічних умовах від стабільності банківської системи залежить розвиток та функціонування всієї економіки. Керівництво банківських структур постійно вирішує важливі питання щодо удосконалення управління фінансовими процесами таких структур. Тому надзвичайно важливим є процес управління активами та пасивами банку. У статті проаналізовано динаміку та структуру формування фінансових ресурсів АТ «Мегабанк» та напрями їх розміщення. Досліджено пасивні та активні операції банку. Досліджено кредитну активність банку у динаміці, структуру та динаміку кредитного портфеля за різними економічними ознаками: в розрізі суб'єктів кредитування (за видами позичальників) та концентрації клієнтського портфеля за галузями економіки. Визначено ефективність використання банківських ресурсів та надано рекомендації щодо їх підвищення.

Ключові слова: ресурси банку, пасивні операції, активні операції, кредитний портфель, коефіцієнт використання зобов'язань.

В современных экономических условиях от стабильности банковской системы зависит развитие и функционирование всей экономики. Руководство банковских структур постоянно решает важные вопросы по совершенствованию управления финансовыми процессами таких структур. Поэтому чрезвычайно важным является процесс управления активами и пассивами банка. В статье проанализирована динамика и структура формирования финансовых ресурсов АО «Мегабанк» и направления их размещения. Исследованы пассивные и активные операции банка. Исследована кредитная активность банка в динамике, структура и динамика кредитного портфеля по разным экономическим признакам: в разрезе субъектов кредитования (по видам заемщиков) и концентрации клиентского портфеля по отраслям экономики. Определена эффективность использования банковских ресурсов и даны рекомендации по их повышению.

Ключевые слова: ресурсы банка, пассивные операции, активные операции, кредитный портфель, коэффициент использования обязательств.

The process of transition of Ukraine to a qualitatively new form of economic relations on the market basis of economy led to the need to make drastic changes to the financial and credit system. The main link in this area is the banking system. The success of socio-economic transformation in any country depends crucially on the effectiveness of

its functioning. Problems of resource support of commercial banks, dependencies between volume, composition of resources and the achieved results are actualized by modern dynamic processes of economic development, functioning of economic entities. The banking system must have sufficient resources to cater for the needs of business entities, to form adequate reserves, and to support its own liquidity. Strengthening the commercial banks' resource potential is a prerequisite for revitalizing investment activity and ensuring sustainable economic growth. In modern economic conditions, the development and functioning of the whole economy depends on the stability of the banking system. Management of banking structures constantly solves important issues in improving the management of financial processes of such structures. So process of managing its assets and liabilities is extremely important. The article analyzes the dynamics and structure of formation of financial resources of JSC "Megabank" for 2016–2018 and directions of their placement. The dynamics and structure of passive and active operations of the bank are investigated. The growth rates of fixed assets and intangible assets over the period under review are analyzed as one of the largest components of assets of JSC "Megabank". The credit activity of JSC "Megabank" in the dynamics is examined. Structure and dynamics of the credit portfolio of the bank by different economic characteristics are examined: in terms of subjects of crediting (by types of borrowers) and concentration of the clients' portfolio by branches of economy. The efficiency of the use of banking resources of JSC "Megabank" for the studied period is determined using the ratio of paid liabilities and the ratio of aggregate liabilities in dynamics and recommendations are given for their improvement.

Key words: bank resources, passive operations, active operations, credit portfolio, ratio of aggregate liabilities.

Постановка проблеми. У світовій міжнародній банківській практиці процес управління ресурсами, а саме рівень ефективності їх використання, розглядається як один із найважливіших чинників підвищення стабільності, фінансової стійкості, надійності, ліквідності та прибутковості фінансової діяльності банку. Процес прийняття управлінських рішень у сфері використання ресурсів банківських установ повинен враховувати всі аспекти та особливості фінансової діяльності банку та його швидку адаптацію до змін навколишнього середовища. Внаслідок кризових явищ в економіці України та банківській системі нині є необхідність забезпечення стабільного функціонування банківських установ. Тому пріоритетним завданням менеджменту будь-якого банку як найближчим часом, так і у довгостроковій перспективі повинно бути ефективне використання ресурсів як процесу, в якому об'єднуються активи, пасиви, їхня структура, ризики, що пов'язані з ними, та прибутки. З метою функціонування в банку ефективного використання ресурсів необхідно створити відповідну систему методів та інструментів, які забезпечать виконання поставлених завдань та прибуткової діяльності, адже саме вона є метою діяльності банку як комерційної установи.

Аналіз досліджень та публікацій. Чимало економістів у своїх дослідженнях приділяють увагу проблемним питанням мобілізації та використання фінансових ресурсів банківськими установами. Досить багато наукових праць присвячено аналізу цих коштів та способів їх ефективного розміщення, зокрема таких учених, як А. Бондаренко, О. Васюренко, А. Гальчинський, О. Дзюблук, М. Крупка, А. Мороз тощо. Однак більшість проблем, пов'язаних із пошуком пріоритетних напрямів використання ресурсів банківських установ, залишаються невирішеними і потребують поглибленого наукового аналізу та визначення шляхів удосконалення.

Метою статті є проведення аналізу ефективності використання сформованої ресурсної бази АТ «Мегабанк» та виявлення напрямів її покращення.

Виклад основного матеріалу. Ефективність використання банківських ресурсів поряд із їх формуванням є частиною управління пасивами та активами банку. Управління ресурсами забезпечує визначення величини та структури акумуляції і розміщення грошових коштів за допомогою розроблення та застосування банками збалансованої ресурсної та кредитної політики. Управління пасивами та активами банку відбувається у двох аспектах: кількісному та якісному.

Кількісний аспект полягає у розширенні обсягу пасивних операцій банку з метою формування якомога більшого розміру фінансових ресурсів для отримання якомога більшого прибутку шляхом їх ефективного розміщення. Це досягається шляхом стимулювання залучення вкладів та їх збереження, що забезпечується за допомогою:

- 1) розвитку нових видів депозитних продуктів, які б задовольнили зростаючі потреби клієнтів;
- 2) збільшення та диференціації ставки відсотків;
- 3) удосконалення порядку та методів нарахування та виплати відсотків;
- 4) розвитку спектра супутніх послуг клієнтам додатково до вкладів;
- 5) використання різних видів цінних паперів для залучення ресурсів;
- 6) підвищення якості банківського обслуговування клієнтів.

Якісний же аспект управління банківськими ресурсами полягає у виборі напрямів розміщення фінансових ресурсів, за допомогою чого банк може ефективно їх використовувати. Управління може бути якісним виключно у разі тісного взаємозв'язку пасивних операцій з

активними, їхніми обсягами, ліквідністю та прибутковістю [1].

Розглядаючи динаміку активів та пасивів АТ «Мегабанк» (табл. 1), бачимо, що активи і пасиви банку у 2017 році збільшилися незначно, але у 2018 році темпи зростання помітно прискорилися. Обсяг зобов'язань банку за 2017 рік зменшився на 196 027 тис. грн., або на 2,37%, а обсяг власного капіталу збільшився на 213 829 тис. грн., або на 28,69%. Але за 2018 рік, навпаки, обсяг зобов'язань збільшився на 809 180 тис. грн., або на 10,04%, та станом на 31.12.2018 становить 8 870 670 тис. грн., а обсяг власного капіталу зменшився на 160 213 тис. грн., або на 16,7%, та станом на 31.12.2018 становив 798 894 тис. грн.

Ресурсами для здійснення АТ «Мегабанк» активних операцій є власні та залучені кошти. Серед них власний капітал банку, кошти фізичних і юридичних осіб на депозитних рахунках, кошти, отримані від реалізації власних ощадних сертифікатів банку, кошти на поточних рахунках клієнтів, ресурси, залучені на міжбанківському ринку, кошти, залучені за операціями РЕПО з НБУ, збільшення статутного капіталу банку та ін. [2].

Проведемо аналіз темпів приросту фінансових ресурсів АТ «Мегабанк» (табл. 2). Кошти клієнтів, що є основною частиною фінансових ресурсної бази банківських установ та АТ «Мегабанк» зокрема, за 2017 рік зросли на 228 533 тис. грн., або на 3,55%, а за 2018 рік – на 864 617 тис. грн., або на 12,96%, та станом на 31.12.2018 їхній обсяг становив 7 534 714 тис. грн. Інші залучені кошти мають велику частку у сумі зобов'язань, за 2017 рік їхній обсяг зменшився на 420 819 тис. грн., або на 26,5%, а за 2018 рік – на 62 818 тис. грн., або на 5,38%, і станом на 31.12.2018 становив 1 104 128 тис. грн. Сума акціонерного капіталу не змінилася протягом досліджуваного періоду та становила 620 000 тис. грн. Також у складі ресурсів банку є операції з акціонерами в сумі 200 000 тис. грн., які були отримані 29 грудня 2017 року від Національного банку України за рішенням Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду платіжних систем «Про надання дозволу Публічному акціонерному товариству «Мегабанк» на включення фінансової допомоги акціонерів до основного капіталу банку» [2]. Також сутнісну частку має

субординований борг, що за 2017 рік зменшився на 18 798 тис. грн, або на 9,29%, а за 2018 рік збільшився на 8 837 тис. грн., або на 4,82%, та станом на 31.12.2018 становив 192 365 тис. грн.

Аналізуючи динаміку активів АТ «Мегабанк» (табл. 3), можна сказати, що вони за 2017 рік збільшилися на 0,2%, або на 17 802 тис. грн., і їхній обсяг станом на 31.12.2017 р. становив 9 020 597 тис. грн. А за 2018 рік чисті активи банку збільшилися на 7,19%, або на 648 967 тис. грн., і їхній обсяг станом на 31.12.2018 становив 9 669 564 тис. грн.

Це відбулося насамперед за рахунок збільшення за 2018 рік обсягу інвестицій у цінні папери. До них відноситься придбання АТ «Мегабанк» боргових цінних паперів Уряду України, сума яких на 31.12.2018 становила 47 581 тис. грн., строк погашення яких коливаються від 02.01.2019 до 06.05.2020, під купонні ставки 14,3%–16,65% річних. А також станом на 31.12.2018 банк має акції компанії у сумі 33 597 тис. грн., основну частину якої становлять акції ПАТ «Турбоатом» – 33 507 тис. грн.

Також за досліджуваний період збільшилися кредити та заборгованість банків. В інших банках АТ «Мегабанк» має гарантійні депозити, обсяг яких збільшився за 2018 рік на 91 564 тис. грн., або на 34,13%, до 271 547 тис. грн. Станом на 31 грудня 2018 р. банк мав залишки на рахунках в одному банку-контрагенту (станом на 31 грудня 2017 р. та 31 грудня 2016 р. – у двох банках-контрагентах) із загальною сумою понад 30 000 тис. грн. Загальна сума цих залишків станом на 31 грудня 2018 р. становила 268 595 тис. грн. (на 31 грудня 2017 р. – 268 165 тис. грн., на 31 грудня 2016 р. – 156 957 тис. грн.) або 99% від загальної суми заборгованості інших банків (на 31 грудня 2017 р. – 100%, на 31 грудня 2016 р. – 87%). Станом на 31 грудня 2018 р. розміщення коштів в інших банках представлені депозитами, які використовуються як забезпечення гарантій та акредитивів та гарантійні депозити за картковими розрахунками та переказами коштів. Банк не може використовувати цю суму для фінансування своєї повсякденної діяльності.

Збільшилася також сума основних засобів та нематеріальних активів за 2017 рік на 24 095 тис. грн., або на 12,01%, та за 2018 рік на 64 240 тис. грн., або на 28,6%, до 288 888 тис. грн. станом на 31.12.2018 р. В основному це відбу-

Таблиця 1

Аналіз темпів приросту активів та пасивів АТ «Мегабанк» за 2016–2018 рр. (тис. грн.)

	На 31.12.2016	На 31.12.2017	На 31.12.2018	Відхилення у 2017 р. до 2016 р		Відхилення у 2018 р. до 2017 р	
				Абсолютне	Відносне	Абсолютне	Відносне
Активи	9 002 795	9 020 597	9 669 564	17 802	0,20%	648 967	7,19%
Зобов'язання	8 257 517	8 061 490	8 870 670	-196 027	-2,37%	809 180	10,04%
Власний капітал	745 278	959 107	798 894	213 829	28,69%	-160 213	-16,70%

Джерело: складено автором на основі [2]

**Аналіз темпів приросту складників фінансових ресурсів
АТ «Мегабанк» за 2016–2018 рр. (тис. грн.)**

	На 31.12.2016	На 31.12.2017	На 31.12.2018	Відхилення у 2017 р. до 2016 р		Відхилення у 2018 р. до 2017 р	
				Абсолютне	Відносне	Абсолютне	Відносне
Кошти банків	7 333	0	0	-7 333	-	0	-
Кошти клієнтів	6 441 564	6 670 097	7 534 714	228 533	3,55%	864 617	12,96%
Інші залучені кошти	1 587 765	1 166 946	1 104 128	-420 819	-26,50%	-62 818	-5,38%
Поточне зобов'язання з податку на прибуток	197	0	0	-197	-	-	-
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	4 602	7 092	0	2 490	54,11%	-7 092	-
Резерви за зобов'язаннями та інші фінансові зобов'язання	13 730	33 827	39 463	20 097	146,37%	5 636	16,66%
Субординований борг	202 326	183 528	192 365	-18 798	-9,29%	8 837	4,82%
Усього зобов'язань	8 257 517	8 061 490	8 870 670	-196 027	-2,37%	809 180	10,04%
Акціонерний капітал	620 000	620 000	620 000	-	-	-	-
Емісійні різниці	138	138	138	-	-	-	-
Операції з акціонерами	0	200 000	200 000	200 000	-	-	-
(Накопичений дефіцит) / нерозподілений прибуток та резервні та інші фонди	53 895	59 761	-95 988	5 866	10,88%	-155 749	-260,62%
Резерви переоцінки нерухомості	50 390	50 390	49 871	-	-	-519	-1,03%
Резерв переоцінки інвестицій в цінні папери	20 855	28 818	24 873	7 963	38,18%	-3 945	-13,69%
Всього власного капіталу	745 278	959 107	798 894	213 829	28,69%	-160 213	-16,70%
Усього зобов'язань та власного капіталу	9 002 795	9 020 597	9 669 564	17 802	0,20%	648 967	7,19%

Джерело: складено автором на основі [2]

лося за рахунок збільшення суми приміщень на 0,13% та 26,77% за 2017 та 2018 роки відповідно, комп'ютерів та обладнання на 66,51% та 28,51% та нематеріальних активів у 8 разів за весь досліджуваний період (табл. 4).

Станом на 31 грудня 2018 року інвестиційна нерухомість була представлена переважно заставним майном, що перейшло у власність АТ «Мегабанк», яке було переведене з інших активів. Заставне майно, що перейшло у власність банку, – це переважно об'єкти нерухомості, отримані банком у розрахунок за простроченими кредитами. Банк планує реалізувати ці активи у найближчому майбутньому.

Відповідно до загальної концепції та з метою забезпечення ефективної кредитної діяльності

банки розробляють внутрішню кредитну політику, яка поєднує стратегічні та тактичні рішення у сфері кредитування з урахуванням стану ринку банківських операцій та послуг, рівня конкуренції та власних можливостей.

Для визначення типу кредитної стратегії використовують показник кредитної активності, який показує частку кредитних вкладень у загальних активах банку. Проаналізуємо зміни коефіцієнта кредитної активності АТ «Мегабанк» за період 2016–2018 рр. (табл. 5).

Дані табл. 5 свідчать, що обсяг кредитних операцій за 2017 рік зменшився на 1 217 490 тис. грн., або на 15,82%, через значні відрахування в резерви банку, а за 2018 рік збільшився всього на 365 811 тис. грн., або на

Таблиця 3

**Аналіз темпів приросту напрямів використання ресурсів
АТ «Мегабанк» за 2016–2018 рр. (тис. грн.)**

	На 31.12.2016	На 31.12.2017	На 31.12.2018	Відхилення у 2017 р. до 2016 р		Відхилення у 2018 р. до 2017 р	
				Абсолютне	Відносне	Абсолютне	Відносне
Грош. кошти та їх екв. і кошти обов'язк. резервів банку в НБУ	767 577	634 634	790 757	-132 943	-17,32%	156 123	24,60%
Кредити та заборгованість банків	179 983	268 265	271 547	88 282	49,05%	3 282	1,22%
Кредити та заборгованість клієнтів	7 695 512	6 478 022	6 843 833	-1 217 490	-15,82%	365 811	5,65%
Інвестиції в цінні папери	37 885	37 280	81 178	-605	-1,60%	43 898	117,75%
Поточний актив з податку на прибуток	4 982	4 785	4 785	-197	-3,95%	0	-
Основні засоби та нематеріальні активи	200 553	224 648	288 888	24 095	12,01%	64 240	28,60%
Інші активи	116 303	1 372 963	471 341	1 256 660	1080,51%	-901 622	-65,67%
Відстрочений актив з податку на прибуток	0	0	2 946	0	-	2 946	-
Інвестиційна нерухомість	0	0	914 289	0	-	914 289	-
Всього активів	9 002 795	9 020 597	9 669 564	17 802	0,20%	648 967	7,19%

Джерело: складено автором на основі [2]

Таблиця 4

**Аналіз темпів приросту основних засобів та нематеріальних активів
АТ «Мегабанк» за 2016–2018 рр. (тис. грн.)**

	На 31.12.2016	На 31.12.2017	На 31.12.2018	Відхилення у 2017 р. до 2016 р		Відхилення у 2018 р. до 2017 р	
				Абсолютне	Відносне	Абсолютне	Відносне
Приміщення	105 736	105 872	134 213	136	0,13%	28 341	26,77%
Транспортні засоби	7 229	7 538	7 343	309	4,27%	-195	-2,59%
Комп'ютери та обладнання	27 063	45 063	57 909	18 000	66,51%	12 846	28,51%
Меблі та інше	48 355	46 274	50 808	-2 081	-4,30%	4 534	9,80%
Незавершене будівництво та активи у процесі створення	7 430	-	-	-	-	-	-
Всього приміщень та обладнання	195 813	204 747	250 273	8 934	4,56%	45 526	22,24%
Нематеріальні активи	4 740	19 901	38 615	15 161	319,85%	18 714	94,04%
Всього	200 553	224 648	288 888	24 095	12,01%	64 240	28,60%

Джерело: складено автором на основі [2]

5,65%. Така тенденція за практично незмінного обсягу загальних активів банку призвела до того, що показник кредитної активності знизився

за досліджуваний період із 85,48% до 70,78%. Тобто у 2016 р. кредитна діяльність банку мала помірну стратегію в галузі кредитування, але за

Таблиця 5

Кредитна активність АТ «Мегабанк» за 2016–2018 рр.

	На 31.12.2016	На 31.12.2017	На 31.12.2018	Відхилення у 2017 р. до 2016 р		Відхилення у 2018 р. до 2017 р	
				Абсолютне	Відносне	Абсолютне	Відносне
Кредитні вкладення	7 695 512	6 478 022	6 843 833	-1 217 490	-15,82%	365 811	5,65%
Загальні активи	9 002 795	9 020 597	9 669 564	17 802	0,20%	648 967	7,19%
Кредитна активність	85,48%	71,81%	70,78%	-13,67%	-15,99%	-1,04%	-1,44%

Джерело: складено автором на основі [2]

Таблиця 6

**Динаміка кредитного портфеля АТ «Мегабанк»
у розрізі суб'єктів кредитування за 2016–2018 рр. (тис. грн.)**

	На 31.12.2016	На 31.12.2017	На 31.12.2018	Відхилення у 2017 р. до 2016 р		Відхилення у 2018 р. до 2017 р	
				Абсолютне	Відносне	Абсолютне	Відносне
Кредити юридичним особам	7 009 514	5 693 652	6 398 855	-1 315 862	-19%	705 203	12%
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	106 767	91 820	80 402	-14 947	-14%	-11 418	-12%
Кредити фізичним особам – споживчі кредити	664 541	778 392	790 866	113 851	17%	12 474	2%
Договори зворотного «репо»	191 320	334 078	165 688	142 758	75%	-168 390	-50%
Кредити приватним підприємцям	344 126	198 571	235 060	-145 555	-42%	36 489	18%
Резерв на знецінення кредитів	-620 756	-618 491	-827 038	2 265	0%	-208 547	34%
Усього кредитів	7 695 512	6 478 022	6 843 833	-1 217 490	-16%	365 811	6%

Джерело: складено автором на основі [2]

період 2017–2018 рр. відбувається перехід до пасивної кредитної стратегії.

Дотримання положень кредитної політики та орієнтирів кредитної стратегії дає змогу банку сформуванню такої кредитної структури, який сприяє досягненню цілей банківської діяльності: отримання прибутку, контролю за управлінням ризиками, дотримання законодавства в банківській сфері.

Саме тому найважливішим елементом кредитної політики банку є управління його кредитним портфелем. Серед факторів, що впливають на формування ефективного кредитного портфеля банку, виділяють потребу основних клієнтів вибраного сектору економіки в позикових коштах, наявність гарантій та забезпечення для своєчасного та повного повернення наданих кредитів [3].

Для ефективного управління кредитним портфелем банку необхідно проводити його аналіз за різними кількісними та якісними характеристиками. Кількісний аналіз полягає у вивченні складу та структури кредитного портфеля в динаміці за різними економічними ознаками. Цей аналіз дає змогу банкам виявити тенденції розвитку та бажаніші сфери кредитних вкладень.

Аналіз кредитного портфеля АТ «Мегабанк», представлений кредитами в розрізі суб'єктів кредитування (табл. 6), показав, що у 2017 році порівняно з 2016 банк підвищив кількість укладених договорів зворотного «репо» на 142 758 тис. грн. (або на 75%) та споживчих кредитів населенню на 113 851 тис. грн. (або на 17%). А кредити юридичним особам та при-

ватним підприємцям зазнали суттєвого зменшення – на 1 315 862 тис. грн. (або на 19%) та 145 555 тис. грн. (або на 42%) відповідно. Але у 2018 році тенденції дещо змінилися. Обсяги кредитування юридичних осіб і приватних підприємців збільшилися у порівнянні з 2017 роком на 705 203 тис. грн. (або на 12%) та 36 489 тис. грн. (або на 18%) відповідно. Темпи зростання споживчого кредитування населення у 2018 році уповільнилися, банк збільшив його обсяг лише на 12 474 тис. грн. (або на 2%) А кредитування за договорами зворотного «репо» за 2018 рік скоротилося майже удвічі – на 168 390 тис. грн. При цьому банк визнав резерв під знецінення кредитами у 2016 р. у розмірі 620 756 тис. грн., а у 2018 р. – 827 038 тис. грн. Таким чином, кредитний портфель АТ «Мегабанк» після вирахування резервів у 2017 р. зменшився на 1 217 490 тис. грн., або на 16%, а у 2018 р. збільшився на 365 811 тис. грн., або на 6%, – до 6 843 833 тис. грн. на 31.12.2018.

Структурування кредитного портфеля за видами позичальника та вивчення зміни кожної зі статей у розрізі суб'єктів кредитування дає змогу оцінити ступінь диверсифікованості кредитного портфеля.

Структура кредитного портфеля АТ «Мегабанк» у розрізі суб'єктів кредитування (за видом позичальника) за період 2016–2018 рр. показує, що банк був орієнтований на кредитування корпоративних позичальників, що показує частка кредитів юридичним особам (93,5% на 31.12.2018) у сукупному кредитному портфелі АТ «Мегабанк» (рис. 1). Тобто обсяг кредитів,

наданих юридичним особам, майже у 7 разів більший, ніж фізичним.

Аналіз концентрації клієнтського портфеля АТ «Мегабанк» за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності дозволив визначити галузеву диверсифікації та зміни у структурі його кредитного портфеля (рис. 2).

Так, у 2016 році основна частка кредитних ресурсів була вкладена у сферу торгівлі (27,41%), сільське господарство (20,08%), виробництво (17,71%) та послуги (14,78%). А кредити фізичним особам (9,27%), кредити у нерухомість (6,67%) та у фінансові послуги (3,83%) мали незначну частку в загальному обсязі наданих кредитів. У 2017 році обсяги кредитів у торгівлю зменшилися, і, як наслідок, зменшилася їхня частка до 24,32%. А також зменшилися кредити у сільське господарство до 18,36%, послуги до 13,9% в обсязі наданих кредитів. Обсяги кредитів у виробництво хоча і зменшилися, але їхня вага збільшилася до 18,36%. При цьому позитивну динаміку мали обсяги кредитів фізичним особам (до 12,26%), на нерухомість (до 8%) та на фінансові послуги (до 5,25%). А у 2018 році обсяги кредитів у всі сфери збільшилися. І таким чином, найбільшу частку мали кредити на торгівлю (23,93%), виробництво (20,87%), сільське господарство (18,03%) та послуги (13,98%).

Для оцінки ефективності та повноти використання АТ «Мегабанк» своїх ресурсів використаємо такі показники, як коефіцієнт використання платних пасивів та коефіцієнт використання сукупних зобов'язань [4].

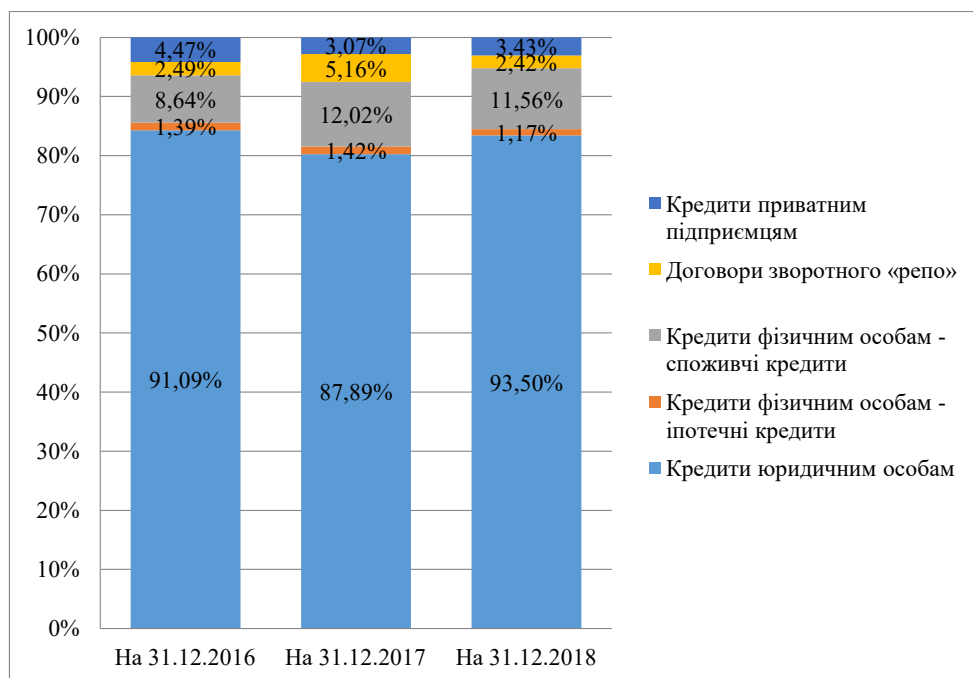

Рис. 1. Структура кредитного портфеля АТ «Мегабанк» за 2016–2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [2]

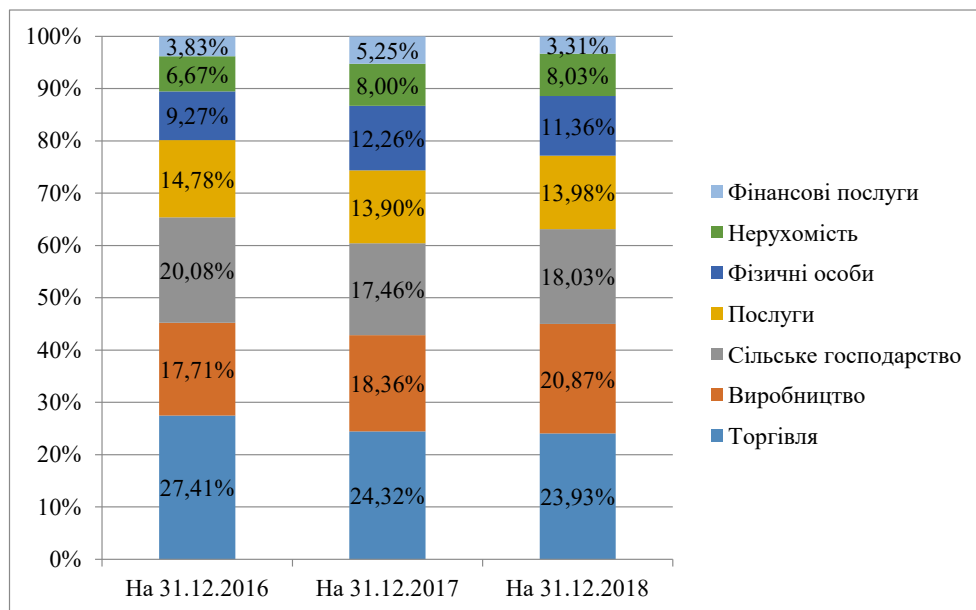

Рис. 2. Структура кредитного портфеля АТ «Мегабанк» за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності за 2016–2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [2]

Коефіцієнт використання платних пасивів ($K_{\text{вик.рес}}$) банку визначається за такою формулою (1):

$$K_{\text{вик.рес}} = \frac{A_d}{P_{\text{платні}}}, \quad (1)$$

де A_d – дохідні активи

$P_{\text{платні}}$ – платні пасиви.

Коефіцієнт використання платних ресурсів має бути не менше 90%. До дохідних активів можна віднести кредити та заборгованість банків і клієнтів, а також інвестиції в цінні папери. А до платних пасивів – кошти банків, заборгованість перед НБУ, кошти клієнтів, інші залучені кошти та субординований борг.

Коефіцієнт використання сукупних зобов'язань ($K_{\text{вик.зоб}}$) визначають за такою формулою (2):

$$K_{\text{вик.зоб}} = \frac{A_d}{Z_{\text{сукупні}}}, \quad (2)$$

де $Z_{\text{сукупні}}$ – сукупні зобов'язання.

Вважається, що банк ефективно використовує в господарському обороті сукупні зобов'язання, якщо показник становитиме не менше 75–80% [5, с. 362].

За даними табл. 7 видно, що станом на 31.12.2016 коефіцієнт використання платних пасивів був 96,05%, тобто більше 90%, банк виконував норматив. Коефіцієнт використання зобов'язань 31.12.2016 становив 95,83%, тобто теж виконується норматив 75–80%. Це свідчить про ефективне використання станом на 31.12.2016 фінансових ресурсів АТ «Мегабанк».

За 2017 рік обсяг дохідних активів зменшився на 14,28%. Але зменшився більшими темпами,

ніж зменшення обсягу платних пасивів на 2,65%. Через це коефіцієнт використання платних пасивів зменшився на 11,47 п.п. до 84,58% на 31.12.2017. Тобто на цю дату АТ «Мегабанк» не виконував норматив. А коефіцієнт використання зобов'язань, хоч і зменшився на 11,68 п.п., до 84,15%, але норматив виконував.

У 2018 році негативні тенденції збереглися. І незважаючи на розширення ресурсної бази банку в 2018 р. порівняно з 2017 р. на 809 180 тис. грн., або на 6,09%, ресурси не були ефективно використані. Так, коефіцієнт використання платних пасивів станом на 31.12.2018 становив 81,49%, тобто зменшився за рік на 11,94 п.п., а коефіцієнт використання зобов'язань на 31.12.2018 становив 81,13%, тобто за рік зменшився на 12,19 п.п. Це означає, що АТ «Мегабанк» необхідно переглянути доцільність додаткового залучення ресурсів у зв'язку з недостатньо повним та ефективним їх розміщенням.

Таким чином, оцінка ефективності використання ресурсів банку допомагає відобразити результативність та доцільність акумулювання та розміщення його ресурсної бази. Вона є відповідним пунктом управління банком, а також вихідною базою для прийняття управлінських рішень на всіх рівнях.

Висновки. У результаті проведення аналізу формування та використання ресурсів АТ «Мегабанк» було виявлено, що активи зростають доволі повільними темпами, а зобов'язання та власний капітал мають нестабільну динаміку. Фінансові ресурси банку здебільшого складаються із залучених від клієнтів коштів, які продовжують нарощуватися. Використовує АТ «Мегабанк» свої ресурси в основному у

Таблиця 7

**Аналіз ефективності та повноти використання ресурсної бази
АТ «Мегабанк» за 2016–2018 рр. (тис. грн.)**

Показники	На 31.12.2016	На 31.12.2017	На 31.12.2018	Відхилення у 2017 р. до 2016 р		Відхилення у 2018 р. до 2017 р	
				Абсолютне	Відносне	Абсолютне	Відносне
Дохідні активи	7 913 380	6 783 567	7 196 558	-1 129 813	-14,28%	412 991	6,09%
Платні пасиви	8 238 988	8 020 571	8 831 207	-218 417	-2,65%	810 636	10,11%
Сукупні зобов'язання	8 257 517	8 061 490	8 870 670	-196 027	-2,37%	809 180	10,04%
Коефіцієнт використання платних пасивів	96,05%	84,58%	81,49%	-11,47%	-11,94%	-3,09%	-3,65%
Коефіцієнт використання зобов'язань	95,83%	84,15%	81,13%	-11,68%	-12,19%	-3,02%	-3,59%

Джерело: складено автором на основі [2]

надання кредитів клієнтам. Станом на 31 грудня 2018 року 93,5% кредитних операцій припадало на кредити юридичним особам. При цьому кредитування юридичних осіб має тенденцію до зменшення, а споживчі кредити населенню – до збільшення. Пріоритетними галузями кредитування для банку були торгівля, виробництво та сільське господарство. Коефіцієнт використання ресурсів та коефіцієнт використання зобов'язань показують негативну тенденцію через збільшення обсягів зобов'язань і платних пасивів та зменшення обсягів дохідних активів.

Отже, були виявлені негативні аспекти управління ресурсною базою АТ «Мегабанк». Це може привести до подальшої нестабільної роботи банку. Незважаючи на розширення ресурсної бази, АТ «Мегабанк» у 2016–2018 рр. не зміг

ефективно використати ці ресурси. Тому керівникам у подальшому доцільно зменшити суму платних пасивів та приділити увагу розробленню зваженої політики розміщення активів та формуванню більш ефективного обсягу та структури кредитного портфеля банку. Для цього діяльність АТ «Мегабанк» має бути зорієнтована на потреби ринку, на задоволення попиту клієнтів, а також на створення й просування таких банківських продуктів і послуг, які можуть забезпечити прибуткову банківську діяльність. Це стане можливим як за рахунок розвитку регіональної мережі, так і за рахунок розширення спектру пропонованих продуктів. Також доречним буде спрямовувати зусилля банку на поліпшення ставлення позичальників до банківської установи, а саме підвищення якості обслуговування клієнтів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Карчева Т.Г., Карчева О.Я. Ефективне управління активами і пасивами – необхідна умова фінансової стійкості банку. URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1502/15sovuai.pdf> (дата звернення: 10.02.2020).
2. Офіційний сайт АТ «Мегабанк». URL: <https://www.megabank.ua/> (дата звернення: 03.03.2020).
3. Литвинюк О.В. Необхідність формування сучасного механізму управління активами та пасивами банківських установ. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2013. Т. 18, Вип. 1 (1). С. 226–229.
4. Ісаченкова О.Г., Федченко Т.В. Прикладний аспект аналізу залучення депозитних ресурсів банків. *Publishing house Education and Science*. URL: http://www.rusnauka.com/12_EN_2008/Economics/31315.doc.htm (дата звернення: 19.02.2020).
5. Аналіз банківської діяльності: підручник / А.М. Герасимович та ін.; за ред. А.М. Герасимовича. Вид. 2-ге, без змін. Київ: КНЕУ, 2006. 600с.

REFERENCES:

1. Karcheva T.Gh., Karcheva O.Ja. Efektyvne upravlinnja aktyvamy i pasyvamy – neobkhidna umova finansovoji stijkosti banku [Effective asset and liability management is a prerequisite for a bank's financial soundness]. Available at: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1502/15sovuai.pdf> (accessed 10 February 2020).
2. Official site of JSC Megabank. Available at: <https://www.megabank.ua/> (accessed 03 March 2020).
3. Lytvyniuk O.V. (2013) Neobkhidnist formuvannia suchasnoho mekhanizmu upravlinnia aktyvamy ta pasyvamy bankivskykh ustanov [The need to create a modern mechanism for managing assets and liabilities of banking institutions]. *Bulletin of the Odessa National University. Economy*, vol. 1, no. 1, pp. 226–229.
4. Isachenkova O.H., Fedchenko T.V. Prykladnyi aspekt analizu zaluchennia depozytnykh resursiv bankiv [Applied aspect of analysis of attracting deposit resources of banks]. *Publishing house Education and Science*. Available at: http://www.rusnauka.com/12_EN_2008/Economics/31315.doc.htm (accessed 19 February 2020).
5. Herasymovych A.M. et al. (2006) Analiz bankivskoi diialnosti [Analysis of banking activities]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)